

Lagmotion LM 5/2023 rd

Mats Löfström sv

Lagmotion med förslag till lag om ändring av vallagen

Till riksdagen

MOTIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I motionen föreslås att vallagen (714/1998) ändras så att en av Finlands europaparlamentariker väljs från landskapet Åland för att kompensera för den behörighet som genom EU-medlemskapet har överförs till unionens kompetensområde. Detta föreslår man i motionen att genomförs med att landskapet skulle utgöra en egen valkrets i europaparlamentsvalet. Valet skulle förrättas i tillämpliga delar i enlighet med vallagens bestämmelser om val av riksdagsledamot i landskapets Ålands valkrets. Avsikten är att lagen tillämpas första gången i det val av ledamöter till Europaparlamentet som hålls år 2024. I motionen föreslås det att i vallagen av den 2 oktober 1998 (714/1998) ändras 22 §, 31 § 1 mom., 44 § 5 mom., 167 §, 169 § 1 och 3 mom., 173, 176, 177, 178 och 182 § ändras, att till 7 § fogas ett nytt 3 mom. och till lagen en ny 166 a § och att 179 och 181 § samt 165 § 3 mom upphävs.

MOTIVERING

När Finland den 1.1.1995 blev medlem av Europeiska unionen (EU) överfördes en del av landets behörighet att självständigt besluta om sin lagstiftning till unionen. Som kompensation för denna maktöverföring har unionens medlemsländer en stadigvarande representation i unionens olika organ. Detta är en nödvändig förutsättning för att landet skall ha realistiska och ändamålsenliga möjligheter att bevaka sina intressen och påverka Europeiska unionens utveckling.

Genom självstyrelselagen (1144/1991) har landskapet Åland ett unikt och långt utvecklat självstyre som innefattar överförd lagstiftnings- och förvaltningsmakt från Finlands riksdag och regering. Då landskapet tillsammans med resten av landet godkände ett inträde i Europeiska unionen överfördes även en betydande del av denna lagstiftningsmakt till unionen. Trots sin unika särställning och denna kompetensöverföring har landskapet ändå inte någon egen representation i Europeiska unionens organ.

Europeiska unionen erkänner endast länder som sina medlemmar och därmed är bestämmelserna om dess organ även uppbyggda runt medlemsstaterna. Självstyrda områden inom unionens medlemsstater kan inte tilldelas representation i unionens organ i eget namn, utan endast ifall medlemsstaterna internt beslutar att fördela makten så. Det här gäller bland annan medlemsstaternas mandatfördelning i Europaparlamentet.

Lagmotion LM 5/2023 rd

Vissa självstyrande områden inom unionen har tidigare erhållit egna ledamotsplatser i Europaparlamentet. Som exempel beslöt Danmark att överlåta ett av sina mandat i Europaparlamentet åt det självstyrda Grönland. Det självstyrda området har sedermera utträtt ur unionen men principbeslutet består som prejudikat. Även Belgien fick i samband med en tidigare utvidgning av unionen behålla ett extra mandat, med motiveringen att detta tilldelas landets tyskspråkiga minoritet, som proportionellt med sitt befolkningstal kan jämföras med Åland.

I motsats till ovanstående exempel har Finland beslutat att inte ge ett av landets mandat i Europaparlamentet till Åland. Detta trots att Ålands konstitutionella ställning genom självstyrelselagen är betydligt starkare än andra lagstiftande regioners ställning i Europa. Då man vid anslutningen till EU fattade beslut beträffande bestämmelserna om hur Finlands representanter skulle väljas valde man en linje där hela landet utgjorde en enda valkrets. I regeringens proposition beträffande lagförslaget (RP 351/1994 rd) poängterades dock att landskapet Åland innehar en särställning som baserar sig på den då gällande regeringsformen och som har garantier även i internationell rätt. För att kompensera att även Åland överlät lagstiftningsbehörighet till unionen ansågs det befogat att genast inleda förhandlingar med unionen om att Finland skulle tilldelas en extra plats i Europaparlamentet. Därmed klargjorde den dåvarande regeringen att en åländsk representant är konstitutionellt berättigad. Vidare poängterades att landskapets möjligheter att påverka den nationella beredningen av gemenskapsärendena, då främst lagstiftning, bör tryggas i tillräcklig grad.

Även statsminister Vanhanens andra regering klargjorde senare behovet av att kompensera landskapet Åland för den behörighet som genom EU-medlemskapet har överförts till unionens kompetensområde. Som en följdåtgärd av ratificeringen av Lissabonfördraget, genom vilket Europaparlamentets betydelse och roll i EU:s beslutsprocess ökade, fattade statsrådet den 23.4.2009 ett principbeslut om Ålands medverkan och inflytande i EU-ärenden. I principbeslutet, som gäller tills vidare och vilket riksdagens grundlagsutskott senast 27.4.2018 (GrUU 10/2018 rd) understrukt, stadgas att regeringen ska medverka till att utveckla landskapets inflytande på arbetet i Europaparlamentet och att i kommande förhandlingar på gemenskapsnivå om fördelning av parlamentsplatser hävda Ålands internationella särställning och självstyrande status.

Grundlagsutskottet har tidigare granskat frågan, och haft förståelse för landskapets tidigare initiativ om att ändra vallagen så att landskapet Åland vid Europaparlamentsvalet ska utgöra en egen valkrets ur vilken en ledamot väljs till parlamentet. Utskottet har vidare konstaterat att trots att förslaget inte kan ses direkt förenligt med proportionalitetsprincipen, så finns inga konstitutionella hinder. Utskottet har slagit fast att lösningen på frågan om Ålands representation i Europaparlamentet i sista hand måste vara politisk (GrUB 13/2006 rd). Grundlagsutskottet har vid senare tillfällen ansett att det är viktigt med fortsatt diskussion på europeisk nivå om landskapets medinflytande i Europaparlamentet, och har även fäst vikt vid ovannämnda principbeslut (GrUU 6/2007 rd, GrUU 10/2018 rd).

Europaparlamentet lade i juni 2023 fram ett förslag om att elva av Storbritanniens parlamentsplatser ska fördelas mellan medlemsstaterna, varav Finland skulle få ytterligare en plats. Förslaget kommer diskuteras i Europeiska rådet där beslut om parlamentets sammansättning ska godkännas enhälligt innan det fastställs av Europaparlamentet.

Lagmotion LM 5/2023 rd

I och med att Europeiska unionens medlemsstater självständigt bestämmer om fördelningen av sina ledamotsplatser i Europaparlamentet, kan det konstateras att frågan om en åländsk ledamotsplats hör till riksdagens lagstiftningsbehörighet. Faktumet att Finland tilldelas en ytterligare plats i parlamentet möjliggör nu för Finland att i enlighet med tidigare principbeslut säkerställa Ålands representation inom EU:s organ utan att antalet mandat tillgängliga för de registrerade partierna i riket skulle minska.

Jag föreslår

att riksdagen godkänner följande lagförslag:

Lag

om ändring av vallagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i vallagen (714/1998) 179 och 181 § och 165 § 3 mom.,
ändras 22 §, 31 § 1 mom., 44 § 5 mom., 167 §, 169 § 1 och 3 mom., 173, 176, 177, 178 och 182 §, av dem 22 § och 31 § 1 mom. sådana de lyder i lag 649/2021, 44 § 5 mom. sådant det lyder i lag 247/2002 och 176 och 177 §, sådana de lyder i lag 1132/2019 och
fogas till 7 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 649/2021, ett nytt 3 mom. och till lagen en ny 166 a § som följer:

7 §

Valkretsar vid övriga val

Vid presidentval utgör landet en valkrets. Vid Europaparlamentsval är landet indelat i två valkretsar så att landskapet Åland utgör en från den resterande delen av landet avskild valkrets. Vad gäller uppbyggnaden av landskapet Ålands valkrets följs valkretsindelningen vid riksdagsval enligt vad som bestäms ovan i 5 §. Vid det tekniska förrättandet av dessa val följs valkretsindelningen vid riksdagsval enligt vad som bestäms nedan.

22 §

Information till medborgare i andra medlemsstater i Europeiska unionen

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ska i god tid före välfärdsområdesval, kommunalval och Europaparlamentsval i möjligaste mån på lämpligt sätt meddela alla medborgare i andra medlemsstater i Europeiska unionen som uppfyller villkoren för rösträtt att de enligt uppgifterna i befolkningsdatasystemet kommer att ha rösträtt och vara valbara vid valet samt in-

Lagmotion LM 5/2023 rd

formera om det förfarande som ska iakttas för utövande av rösträtten och rätten att bli uppställd som kandidat.

31 §

Myndighet som behandlar kandidatansökningar

Kandidatansökningarna behandlas

- 1) vid riksdagsval av valkrets nämnden,
 - 2) vid presidentval av Helsingfors valkrets nämnd,
 - 3) vid Europaparlamentsval av Helsingfors och landskapet Ålands valkrets nämnder,
 - 4) vid välfärdsområdesval av välfärdsområdesvalnämnden,
 - 5) vid kommunalval av den kommunala centralvalnämnden.
-

44 §

Distribution och tillkännagivande av sammanställningen av kandidatlistorna och av kandidatförteckningen för presidentval

Helsingfors valkrets nämnd sköter distributionen av kandidatförteckningen för presidentval, och Helsingfors och landskapet Ålands valkrets nämnder sköter distributionen av sammanställningar av kandidatlistorna för Europaparlamentsval, med iakttagande i tillämpliga delar av vad som i 1 mom. bestäms om distribution av sammanställningen av kandidatlistorna för riksdagsval. Om det inte är möjligt att sända kandidatförteckningen för det andra valet vid presidentval till ett förhandsröstningsställe innan förhandsröstningen vid det andra valet inleds, skall valförrättaren och valbestyrelsen, så som justitieministeriet föreskriver, se till att uppgifterna i kandidatförteckningen finns framlagda på förhandsröstningsstället när förhandsröstningen inleds.

166 a § (Ny)

Kandidatuppställning och maximalt antal kandidater i landskapet Ålands valkrets

Inom landskapet Ålands valkrets har en valmansförening som för Europaparlamentsvalet har bildats av minst 30 röstberättigade i valkretsen rätt att ställa upp en kandidat till Europaparlamentet. Två eller flera valmansföreningar har rätt att bilda en gemensam lista. Kandidaterna på den gemensamma listan får vara högst fyra.

I övrigt gäller i landskapet Ålands valkrets i fråga om bildande av valmansförening, valmansföreningens kandidatansökan, bildande av gemensam lista och avgivande av anmälan om gemensam lista i tillämpliga delar vad som i denna lag bestäms om dessa saker. De myndighetsuppgifter i anslutning till kandidatuppställningen som för landet i övrigt sköts av Helsingfors valkrets nämnd skall i landskapet Ålands valkrets skötas av landskapet Ålands valkrets nämnd.

Lagmotion LM 5/2023 rd

167 §

Förbud mot att kandidera på flera listor

Vid samma Europaparlamentsval får ingen vara kandidat i mer än en medlemsstat i Europeiska unionen. En och samma person får vid samma val ställas upp som kandidat endast för ett parti eller en valmansförening samt i endast en valkrets.

169 §

Bildande av valmansförening

För att bilda en valmansförening som ställer upp en kandidat vid Europaparlamentsval krävs minst 2 000 röstberättigade personer. För landskapet Ålands valkrets del tillämpas vad som författas i 166 a §.

En röstberättigad kan vara medlem av endast en valmansförening. Om en röstberättigad blivit medlem av två eller flera valmansföreningar, skall valkretsnämnden stryka den röstberättigades namn från samtliga stiftelseurkunder.

173 §

Anmälan om valförbund

Om flera partier har kommit överens om att sluta sig samman till ett valförbund, skall om detta göras en gemensam anmälan, i vilken räknas upp de partier som ingår i valförbundet och vilken skall undertecknas av valombuden för alla partier i valförbundet. Valombudet för ett parti som anslutit sig till valförbundet skall enligt valkrets tillstålla Helsingfors valkrets-nämnd eller landskapet Ålands valkrets-nämnd anmälan samtidigt med partiets kandidatansökan.

176 §

Meddelande om dubbelkandidatur

Har Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata fått meddelande av en myndighet i en annan medlemsstat i Europeiska unionen om att en i Finland valbar person har ställts upp som kandidat i detta land i samma val, skall den utan dröjsmål enligt personens valkrets delge Helsingfors valkrets-nämnd eller landskapet Ålands valkrets-nämnd detta meddelande.

177 §

Kontroll av valbarheten för en medborgare i en annan medlemsstat inom Europeiska unionen

Valkrets-nämnden ska utan dröjsmål underrätta Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata om en kandidatansökan som gäller en medborgare i en annan medlemsstat inom Europeiska unionen. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ska utan dröjsmål till

Lagmotion LM 5/2023 rd

den behöriga myndigheten i kandidatens hemstat sända de uppgifter om ansökan som behövs för att kontrollera kandidatens valbarhet.

178 §

Röster avgivna inom valkretsarna

Valkretsämnden fastställer valresultatet vid ett sammanträde som hålls den tredje dagen efter valdagen och som börjar senast klockan 18.

Valkretsämnden ska offentliggöra valresultatet jämte besväransvisning genom ett tillkännagivande hos nämnden, i vilket det även ska meddelas vem som är ersättare för vilken invald europaparlamentariker.

Valkretsämnden ska omedelbart underrätta justitieministeriet, på det sätt som ministeriet bestämmer, och de kommunala centralvalnämnderna i valkretsen om valresultatet samt tillkännagivande resultatet och de valdas jämförelsetal och röstetal i de i valkretsen mest spridda tidningar vilka företräder de partier från vilka kandidater valts.

182 §

Formulär för fullmakt för ledamöter av Europaparlamentet

Sedan valkretsämnderna fastställt valresultatet skall den utan dröjsmål skriva ut en fullmakt för den som blivit vald. Fullmakten som skall sändas till den valde skall ha följande lydelse:

"Vid Europaparlamentsval som förrättats den ... har --, som är bosatt i ..., blivit vald till ledamot av Europaparlamentet från och med parlamentets nästa sammanträde till dess att det första sammanträdet i Europaparlamentet börjar efter följande Europaparlamentsval.

Detta intyg gäller som fullmakt för ledamoten av parlamentet."

Ort och tid.

Har ett parlamentsmandat blivit ledigt, skall valkretsämnderna utfärda en fullmakt för den som träder i stället för honom eller henne. I detta fall har fullmakten följande lydelse:

"Sedan -- vid Europaparlamentsval som förrättats den ... har valts till ledamot av Europaparlamentet, men mandatet efter honom/henne blivit ledigt, skall enligt vallagen --, som är bosatt i ..., efterträda honom/henne som ledamot av Europaparlamentet.

Detta intyg gäller som fullmakt för ledamoten av Europaparlamentet."

Ort och tid.

Denna lag träder i kraft den 1.12.2023 och tillämpas från och med 2024 års val till Europaparlamentet.

Helsingfors 5.9.2023

Mats Löfström sv